

СЪЗДАВАНЕ НА БИБЛИОГРАФСКА БАЗА ДАННИ В ОБЛАСТТА НА ВОЕННОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО В БЪЛГАРИЯ

Ивана Николова, Антоний Станимиров, Арсенин Колев

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Целта на настоящото изследване е разработването на база данни, обединяваща събраната библиографска информация, с помощта на която са възможни статистически подбор, научен анализ и мониторинг на съвременното състояние на недвижимото културно наследство. Методът на първичния подбор на данните е на базата на публикувани статии в научни издания и архивни материали.

Ключови думи: база данни, военни паметници, културно наследство, визуализация.

Въведение

Създаването на библиографска база данни за военните паметници в България от практическа гледна точка дава възможност да се комбинира и систематизира информацията в единна референтна и аналитична система, да се интегрира готовият продукт с други геоинформационни проекти от същата тематична област и да се използва като основа за формиране на познание на военното ни културно наследство. От теоретична гледна точка този продукт ще повиши технологичното ниво на изследвания, посветени на военните паметници в Република България, ще улесни статистическата обработка на данните и ще позволи да се установят и визуализират модели на разпространение и развитие на военните паметници.

Никой не се съмнява в значението на културното наследство за формирането на ценностната система на човека и особено на младите хора. За значението на културното наследство за формирането на здраво общество, което внимателно се отнася към традицията, основана на опита на предишните поколения и културната памет, говорят учени, учители и културни дейци. Независимо от това, ако зададем въпроса какво се разбира под „културно наследство“, ще чуем най-различни отговори, като най-често срещаният е: най-високите ценности на културата и изкуството, съставляващи златния фонд на нацията, който се

превърна в основата на образователните програми в образователните институции от училището до университета. От тази гледна точка културното наследство се разбира като част от материалната и духовната култура, създадена от миналите поколения, издържала изпитанията на времето и предавана на поколенията като нещо ценно и почитано. Това са изпитани от времето произведения на литературата и изкуството, които се превръщат в предметно поле на редица дисциплини, включени в учебните програми на образователни институции от различни нива. Несъмнено образованието се основава на най-високите постижения на културата, именно те стават обект на различни образователни стратегии в дейността както на образователните институции, така и на други културни институции – театри, музеи, нови форми на интерактивно развитие на постиженията в тази област.

Независимо от това днес има два важни социокултурни проблема, които затрудняват или изобщо не позволяват въвеждането на произведения на световната култура в ценностния свят на съвременния човек. Тези проблеми са свързани, първо, с безпрецедентното разпространение на продуктите на масовата култура, процесите на глобализация и медиация и второ, с отслабването на чувството за история, характерно за културата на постмодернизма, която стана широко разпространена през последните десетилетия на XX век и в началото на XXI век. За да се превърне културното наследство в обединяващ фактор за развитието на новите поколения в морално отношение – да ценят миналото си и красотата на своята земя, е необходимо да се систематизират знанията за паметниците на културното наследство, както включените в Списъка на ЮНЕСКО на световното наследство, така и регионалните паметници, които са от местно значение, но достойни за влизане в културното пространство на страната ни.

Методология на изследването

Според нас съществува тясна връзка между двете значения на културното наследство, които сме подчертали, както се потвърждава от критериите за включване в Списъка на обектите на световното наследство:

- Обектът е шедьовър на човешкия творчески гений;
- Обектът свидетелства за значителното взаимно влияние на човешките ценности в даден период от време или в определено културно пространство, в архитектурата или в

технологиите, в монументалното изкуство, в градоустройство и създаването на пейзажи;

- Обектът е уникален или поне изключителен за културна традиция или цивилизация, която все още съществува или вече е изчезнала;
- Обектът е изключителен пример за конструкция, архитектурен или технологичен ансамбъл или пейзаж, които илюстрират значителен период от човешката история;
- Обектът е изключителен пример за човешка традиционна структура, с традиционното използване на земята или морето, като е пример за култура (или култури) или човешко взаимодействие с околната среда, особено ако тя стане уязвима поради силното влияние на необратимите промени;
- Обектът е пряко или вещественно свързан със събития или съществуващи традиции, с идеи, вярвания, с художествени или литературни произведения и има изключително световно значение [1], [2].

Тези критерии говорят за значението на паметниците на наследството, както световни, така и български, от гледна точка на разказа, съдържащ се в тях, за традициите и обичаите, за вярванията и обредите на народите, които са ги създали, за техния творчески талант.

За да се превърне културното наследство в емпирична основа на ценностната система на съвременните българи, е необходимо да се систематизират знанията за различните обекти на военното културно наследство и да се въведат в съществуващите учебни курсове и образователни програми, както и да се разработят на нови курсове за системата за допълнителното образование, основани на учебни материали и учебни помагала, в които се обяснява културната стойност на обектите на наследството и се разработва форма за представянето им в студентската аудитория с помощта на новите информационни технологии.

Изложение

Мемориалните съоръжения играят важна роля за патриотичното възпитание на хората, те са доказателство за това с какви събития са се сблъскали нашите предци, напомнят на младото поколение за най-важните етапи от историята на родината ни, за събитията от миналото и живота на изключителни хора,

които са повлияли на съдбата на целия народ. През XX век България претърпява много политически промени и ярки исторически събития, както положителни, така и отрицателни. За периода от един век страната преминава през две световни войни; чувства влиянието на научно-техническия прогрес, вследствие на което значително се засилва културното развитие. Паметниците, посветени на войните, помагат да се съхрани паметта за загиналите воители, както и за целия народ. Благодарение на тях ние помним нашата история [3].

*Фиг. 1. Паметникът на свободата на връх Шипка.
Технология за създаване на библиографска база данни*

Тъй като на пазара се появяват нови мултидисциплинарни библиографски източници на данни, нараства интересът към проучванията в тази област. Научните база данни започват да играят все по-важна роля в академичната екосистема. Има няколко причини за това, включително нарастващата конкурентоспособност в областта на научните изследвания, както и по-голямата наличност на данни.

Библиографската база данни съдържа библиографски записи. Това е организирана колекция от препратки към публикувана цифрова литература, която включва сборници от конференции, списания и статии от вестници, правителствени и правни публикации, патенти, стандарти, доклади, книги, периодични издания, нормативни документи и др. Голяма част от библиографските данни, налични в тези бази данни, са за доклади от конференции, статии и под. Те съдържат богати и подходящи

описания на теми, като ключови думи, термини и др. Първият софтуер за бази данни Dialog е създаден под ръководството на Roger K. Summit в Lockheed през 1966 г. (Dialog е изобретен онлайн) [4].

Библиографската база данни е съвкупност от данни, структурирани по начин, който позволява лесното и бързото им извличане, преглеждане, търсене и свежда до минимум дублирането на информация. Характерно за базите данни е, че данните са независими от софтуера. Това ги прави универсални за използване както от различни програми, така и в различни периоди от време.

Примери за база данни:

- библиотечни;
- училищни;
- здравна каса;
- лични лекари;
- видеотеки;
- магазини (включително по интернет);
- граждански регистър.

Системи за управление на бази данни – СУБД

Приложният софтуер, който осигурява възможност за работа с бази данни, се нарича система за управление на бази данни (СУБД). Тя включва три основни компонента:

- средства за разработване на приложения;
- потребителски интерфейс;
- ядро, което извършва операциите по търсене, сортиране и актуализиране на данните в базата данни.

Създаването на свързани данни означава да се изрази значението на информацията, като тя става възможна за споделяне сред различни приложения и използваема от приложения, различни от тези, за които е била първоначално създадена. Това означава, че свързаните данни са подход, който дава добра отправна точка за постигане на стратегическата цел – библиотечните данни да са достъпни за търсене от всякакви инструменти. Свързаните данни позволяват в мрежата да се публикуват данни във формат, който осигурява възможност те да бъдат четени, интерпретирани и най-вече разбирани от машините и тяхното значение е експлицитно дефинирано с помощта на наниз (поредица) от думи и маркери. Създава се мрежа от свързани данни, които принадлежат на първосъздателя на основния текст и се свързват с други външни набори от данни, които са извън

създателя на основния текст, в контекста на постоянно нарастващи връзки [5].

Традиционният библиографски запис е съставен от стойностите на множество атрибути или характеристики, асоциирани с библиографски обект – например заглавие или физическо описание. Възможно е това описание да се разложи в запис от отделни RDF триплети. С добавянето им към пространството на семантичния уеб и установяването на еквивалентност между различните идентификатори за отделните библиографски обекти ще се повиши ползата от тях, както и чрез допълването на триплети и от други общности, като издатели, книжари, онлайн енциклопедии, социални сайтове, архиви, музеи. При анализа на облака на отворените свързани данни може да се види, че част от него се състои от данни, създавани и имащи отношение към библиотечното пространство и архивите. Важно е в една библиографска база данни да се проверят много публикации и статии, за да се получи по-пълна картина на съществуващата по темата информация [6].

Създаване на библиографска база данни в областта на военното културно наследство в България

В рамките на проекта „От надежда към разочарование (представата за героичното) 1909 – 1914 г.“ е заложено създаването на база данни с библиографски описания на публикации на учени на български и чужд език, свързани с проблемите по съхраняването и популяризирането на недвижимото културно наследство, и в частност на военните паметници. Създадената база данни ще бъде направена така, че впоследствие да се използва като основен източник на информация за осъществяване на заложените в проекта цели, свързани с качествени научни изследвания в областта на военното историческо наследство на България [7], [8].

Тематиката, свързана с българските военни паметници, заслужава по-подробно изследване на базата на наличните архивни материали, което ще позволи повишаване на количеството и качеството на научните изследвания, свързани с проблеми от регионално и национално значение. Необходимостта от създаването на такава база данни е от особена важност, тъй като много малка част от военното историческо наследство на България е представена във виртуална среда.

Книгата „Военни паметници в България“ става основа на създаването на библиографската база данни на проекта и ще бъде отправна точка при издирването и проучването на документални

артефакти, свързани с военното наследство на България. Книгата представлява регистър за 1697 паметника, изградени в 1213 селища. В изследването са включени паметници на загинали в Руско-турската война, Сръбско-българската война, Балканските войни, Първата и Втората световна война. Поместени са снимки, текст, който посочва в коя война е участвал и загинал воинът, кои са дарителите за построяването на паметника, както и точното му място [9], [10].

Фиг. 2. „Военни паметници в България“. Официален сайт на Националния военноисторически музей: <https://militarymuseum.bg/item/voenni-pametnitsi-v-bulgaria/>

Друг източник, който ще бъде използван при създаването на базата данни, е вторият том от поредицата „Колекциите на Националния исторически музей (НИМ)“, „Военни паметници, изградени или реставрирани от НИМ“ [11], [12].

Фиг. 3 „Военни паметници, изградени или реставрирани от НИМ“ – том от поредицата „Колекциите на Националния исторически музей (НИМ)“.
Източник: <https://balkanauction.com/bg/auction/7022369>²

Заклучение

Като обобщение може да се отбележи, че електронните ресурси, и в частност базите данни, се превръщат във все по-важен компонент от дейностите по изграждане и развитие на библиотечните фондове и архиви в областта на културното наследство. С помощта на архивните документи и богатия набор от литература в библиотечно-информационните масиви се дава възможност за провеждането на задълбочени изследвания. От теоретична и практическа гледна точка библиографската информация е важен и необходим инструментариум за провеждането на статистически изследвания, тъй като събраният изворов материал може да бъде използван от всички потребители на информация – ученици, студенти и изследователи. Изработването на такъв масив от информация ще позволи да се извършва и мониторинг на застрашеното недвижимо културно наследство, което, за съжаление, през последните години често става обект на посегателства. Дефицитът на информация винаги поражда проблеми, но е важно да се каже, че през XXI век това вече не е така. Най-същественият проблем в момента е отсяването на достоверната от недостоверната информация. Резонен остава въпросът как това да се осъществи в бурния технологичен свят.

Благодарности: Този доклад е реализиран в рамките на научноизследователски проект „От надежда към разочарование (представата за героичното) 1909 – 1914 г.“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката на Република България с договор КП-06-М65/4-16.12.2022 г. с ръководител д-р Антоний Станимиров.

Бележки

¹ Официален сайт на Националния военноисторически музей.
<https://militarymuseum.bg/item/voenni-pametnitsi-v-balgaria/> (23.05.2023).

² **Димитрова**, Б. Колекциите на Националния исторически музей (НИМ). Том 2: Военни паметници, изградени или реставрирани от НИМ. София: НИМ, 2017.
<https://balkanauction.com/bg/auction/7022369> (23.05.2023).

References/Литература

1. **Konventsia** na YuNESKO za opazvane na svetovnoto kulturno i prirodno nasledstv, 1972.

[**Конвенция** на ЮНЕСКО за опазване на световното културно и природно наследство, 1972.]

2. **Konventsia** za opazvane na nematerialnoto kulturno nasledstvo, 2003.

[**Конвенция** за опазване на нематериалното културно наследство, 2003.]

3. **Stanimirov**, Antoni. Savremenni kontseptsii pri izsledvaneto na balgarskite voenni pametnitsi i tyahnoto znachenie za balgarskata natsionalna identifikatsia. Obshtestvoto na znaniето i humanizmat na XXI vek. XVII natsionalna nauchna konferentsia s mezhdunarodno uchastie, Sofia, 1 noemvri 2019 g., 944 s.

[**Станимиров**, Антоний. Съвременни концепции при изследването на българските военни паметници и тяхното значение за българската национална идентификация. Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век. XVII национална научна конференция с международно участие, София, 1 ноември 2019 г., 944 с.]

4. **Chaney**, D. Cultural Change and Everyday Life. Basingstoke (Hants.). New York: Palgrave, 2002. IX, 208 p.

5. **Dipchikova**, Aleksandra, Tatyana **Yanakieva**. Bibliografskiyat kontrol i digitalizatsiyata na kulturno-istoricheskoto nasledstvo. – V: *Biblioteka*, 2007, № 1.

[**Дипчикова**, Александра, Татяна **Янакиева**. Библиографският контрол и дигитализацията на културно-историческото наследство. – В: *Библиотека*, 2007, № 1.]

6. **Milanova**, Milena, Maria **Avramova**. Informatsionnata kultura v sazdavaneto na bibliotechni informatsionni resursi. – V: *Godishnik* na

Sofijskia universitet „Sv. Kliment Ohridski“, Filosofski fakultet, bibliotechno-informatsionni nauki, tom 9, 2017.

[**Миланова**, Милена, Мария **Аврамова**. Информационната култура в създаването на библиотечни информационни ресурси. – В: *Годишник* на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, библиотечно-информационни науки, том 9, 2017.]

7. **Mladenova**, D., Kalina **Mincheva**. Bibliometric analysis of publications in the field of innovation and business education. International scientific conference “Industry 4.0”, 7 – 10 December 2022, Borovets, Bulgaria.

[**Младенова**, Д., Калина **Минчева**. Библиометричен анализ на публикациите в областта на иновациите в бизнеса и образованието. International Scientific Conference “Industry 4.0”, 7 – 10 December 2022, Borovets, Bulgaria.]

8. **Mladenova**, Denitsa, Kalina **Mincheva**, Hristina **Bogova**. Innovations in business in education – bibliometric analysis of publications in Bulgaria. 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies. Palma de Mallorca, Spain, 5 – 6 July 2021, pp. 7465 – 7469.

9. **Yotov**, Petko i kolektiv. Voenni pametnitsi v Bulgaria. Sofia: Natsionalen istoricheski muzey, bez god. 303 s.

[**Йотов**, Петко и колектив. Военни паметници в България. София: Национален исторически музей, без год. 303 с.]

За авторите

Ивана Николова е студентка в трети курс, специалност „Библиотечен и информационен мениджмънт“. Член е на Университетската младежка академия за управление на знания. Научните ѝ интереси са в сферата на библиотечния мениджмънт, създаването на дигитални ресурси, библиографията и културното документално наследство на България.

За контакт с автора: i.nikolova@unibit.bg

Антоний Станимиров е д-р, асистент към катедра „Култура, историческо наследство и туризъм“ от 2021 г. Интересите му са свързани с българската история и съвременните аспекти на културното наследство.

За контакт с автора: a.stanimirov@unibit.bg

Арсини Колев е д-р, асистент към катедра „Култура, историческо наследство и туризъм“ от 2021 г. Интересите му са свързани с българската история, културното наследство и архивното дело в Република България.

За контакт с автора: a.kolev@unibit.bg

CREATION OF A BIBLIOGRAPHIC DATABASE IN THE FIELD OF MILITARY CULTURAL HERITAGE IN BULGARIA

Ivana Nikolova, Antony Stanimirov, Arsini Kolev

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The purpose of this study is to develop a database combining the collected bibliographic information with the help of which statistical selection, scientific analysis and monitoring of the current state of the immovable cultural heritage is possible. The method of primary data selection will be based on published articles in scientific journals and archival materials.

Keywords: database, war monuments, cultural heritage, publications, visualization.

About the Authors

Ivana Nikolova is a 3rd year student in the specialty “Library and Information Management”. Member of the University Youth Academy for knowledge management. Her research interests are in the study of library management, the creation of digital resources, bibliography, and the cultural documentary heritage of Bulgaria.

To contact the Author: i.nikolova@unibit.bg

Antony Stanimirov, PhD, has been an assistant professor at the Department of “Culture, Historical Heritage and Tourism” since 2021. His interests are related to Bulgarian history and contemporary aspects of cultural heritage.

To contact the Author: a.stanimirov@unibit.bg

Arsini Kolev, PhD, has been an assistant professor at the Department of “Culture, Historical Heritage and Tourism” since 2021. His interests are related to Bulgarian history, cultural heritage and archival studies in the Republic of Bulgaria

To contact the Author: a.kolev@unibit.bg